

24 4 45

116009

(E-5)

Utarbeidet av Mars mud.
av Per von Krosch og inndraget av hans
P. H. Som fangerende finans-
til minister.

Ministerpresidenten fra Finans- og Tolldepartementet om
det økonomiske forhold mellom Det stortyske rike og Norge
som er en følge av krigen og okkupasjonen.

- I. Resumé av sakens fakta.
- II. Finansdepartementets betraktninger.
- III. Konklusjon.

I. Resumé av sakens fakta.

De norske betalingsmidler som okkupasjonsmakten har behov for, stilles dels til rådighet direkte av den norske stat (erstatning for beslaglagte eiendommer, gratis benyttelse av jernbane, telegraf og post m.m.), men er for den vesentligste del ordnet ved at Hauptverwaltung der Deutschen Reichskreditkassen (HDK) under garanti av den norske stat tar opp forskott (lån) i Norges Bank. Det sondres i Norges Bank mellom de forskott som tas opp av okkupasjonsmaktens sivile representant, Reichskommissar (RK), og de forskott som tas opp av den tyske verne-makt (Wehrmacht-kontoen).

Etter pålegg fra okkupasjonsmakten (RK) har den norske stat måttet innbetale beløp til Norges Bank til kredit for okkupasjonsmakten på Wehrmacht-konto, nemlig:

1940/41	kr. 250 mill.
1941/42	" 1.050 "
1942/43	" 750 "
Tilsammen	<u>kr. 2.050 mill.</u>

Hertil kommer 200 mill.kr. som den norske stat etter krav fra Reichsfinanzministerium gjennom RK har måttet stille til disposisjon for Hordag på en "Sonderkonto der Hauptverwaltung der Reichskreditkassen", og som Reichsfinanzministerium i henhold til lånekontrakt med Hordag har stillet til disposisjon for dette selskap.

I 1943/44 har den norske stat ikke foretatt noen innbetaling til kredit for Wehrmacht-konto, men 1.000 mill.kr. er foreløbig innbetalt på en sperret sarkonto

i Norges Bank betitlet: "Finansdepartementets mellomvarende med Hauptverwaltung der Deutschen Reichskreditkassen."

I RK's pålegg om innbetaling til Norges Bank heter det i det første brev dat. 12.9.1940:

"Betr. Übernahme von Ausgaben, die in Norwegen auf deutscher Seite entstanden sind, durch den norwegischen Haushalt."

Der Verwaltungsausschuss hat sich grundsätzlich entschlossen, einen Betrag von 200 Millionen Kronen zur Abdeckung von Ausgaben, die auf deutscher Seite in Norwegen entstanden sind (insbesondere Ausgaben für Bauten), in den norwegischen Haushalt 1940/41 zusätzlich einzustellen.

Der Betrag von 200 Millionen Kronen soll teils durch Steuererhöhung, teils durch Anleihen aufgebracht werden. Ich nehme im einzelnen deswegen auf die Besprechungen mit meinem bisherigen Finanzreferenten, Ob.-Reg.-Rat. Dr. Breyhan, Bezug.

Zur Entlastung der Norges Bank bitte ich, über die 200 Millionen Kronen in der Weise zu verfügen, dass dieser Betrag der Norges Bank zur Abdeckung von Ausgaben der Wehrmacht (Landesschutz usw.) überwiesen wird. Die Ausgabe ist im norwegischen Haushalt unter Ps. 1173 mit der Bezeichnung "Requisitionen, Kriegsschäden u.a. zu verbuchen."

Die Norges Bank, die von diesem Schreiben Abschrift erhält, hat in dem Umfang der ihr überwiesenen Beträge eine entsprechende Entlastung des Deutschen Reiches auf dem Konto bei der Hauptverwaltung der Deutschen Reichskreditkasse in Berlin sofort herbeizuführen.

Dieses Schreiben gilt als Ausgabenbeleg für die Abrechnung zum norwegischen Haushalt 1940/41. Ich bitte, mir die Erledigung schriftlich zu bestätigen."

Det er ikke fattet noen formell beslutning herom av Administrasjonsrådet, men saken har kun vart ontalt i møte i rådet. Direktør Jahn (FED's daværende sjef) har muntlig meddelt at kravet om innbetaling av disse 200 mill.kr. var en befaling fra okkupasjonsmakten. Saken kan kun ses ontalt i Administrasjonsrådets møteprotokoll for møte 6.8.1940 (bilag 1).

I RK's senere pålegg av 9.6.1941, 8.12.1941, 24.6.1942, 19.2.1943 og 17.1.1944 heter det bl.a.:

"Der Betrag (resp. die Zahlung) wird in vollem Umfange als Beitragsleistung (resp. Abschlagszahlung) des norwegischen Staates an das Deutsche Reich zu den deutschen Ausgaben (auf die Ausgaben) in Norwegen, die in Zusammenhang mit dem Kriege stehen, betrachtet."

Uttrykkenheten i brevene er litt forskjellig.

Fra tysk side har det inidertid stadig vart hevdet at nedbetaling på Wehrmachtkonto var påkrevet for å bekjempe inflasjonsfaren, og dette argument ble jevnlig brukt som begrunnelse for at de beløp som ble

krevet innbetalt stadig ble større. I brev dat. 27.11.1942 fra RK v/Senator Otte til Ministerpresidenten med forslag til norsk finanspolitikk heter det bl.a. (side 1):

"Für das laufende Rechnungsjahr dürfte dadurch der Statshaushalt auch bei Einstellung eines namhaften Betrages zur Rückführung von künstlich geschaffener Kaufkraft an die Norges Bank ausgeglichen werden können."

I det bilag som fulgte dette brev begrunnes kravene om stadig større nedbetalinger på Wehrmacht-konto med at disse er nødvendige "um den schädlichen Auswirkungen der künstlichen Geldschöpfung entgegenzutreten."

Da imidlertid RK i brev av 19.2.1943 krever innbetaling av 750 mill. kr. på Wehrmacht-konto med den vanlige tilføyelse at beløpet "in vollem Umfange als Abschlagszahlung des norwegischen Staates an das Deutsche Reich auf die Ausgaben in Norwegen die in Zusammenhang mit den Kriege stehen, betrachtet," mente FTD at det var nødvendig å fastslå overfor RK at det var selve inndragningen av den ledige kjøpekraft som virket anti-inflatorisk og ikke nedbetalingen på Wehrmacht-konto. Det heter således i brev dat. 15.3.1943 fra FTD til RK:

"Om de inndratte midler blir brukt til avdrag eller blir stående fullt effektivt "sterilisert" på en separatkonto i Norges Bank, er - som nevnt i promemoriaet av 27.8.1942 - uten betydning for spørsmålet om inflasjon. Etter Finansdepartementets mening ville det være rimelig om oppgjøret av okkupasjonsmaktens forbehold i Norges Bank utstod til fredsforhandlingene. Som nevnt i promemoriaet av 27.8.1942 må en i hvert fall ta forbehold om at det er det bruttobeløp som Norges Bank har forsluttet for okkupasjonsmakten samt de øvrige direkte og indirekte utgifter, mindreinntekter og tap, som okkupasjonen har medført, som skal legges til grunn ved det endelige oppgjør - altså uten fradrag av de betalte avdrag (se bilag 2)."

Den 1. april 1943 hadde minister Frytz og daværende ket. finansråd von Mirsch en uoffisiell konferanse med Ministerialdirektor Dr. Berger og Oberregierungsrat Korff i Reichsfinanzministerium i Berlin om den norske stats utgifter i samband med okkupasjonen. Ifølge det av Oberregierungsrat Korff oppsatte "Aktenvermerk" om denne samtale uttalte Dr. Berger om steriliseringen og nedbetalingen på Wehrmacht-konto bl.a. følgende:

"Die abgeschafften Beträge wurden am zweckmässigen zu Abschlägen auf die Vorschüsse der Norges Bank verwendet. Mit einer vorläufigen Rückstellung dieser Beträge sei es nicht getan, da die Vorschüsse doch einmal abgedeckt werden müssten und mit einer Hilfe von Aussen in vollem Umfang niemals zu rechnen sei. Tatsächlich blieben auch die äussersten Anstrengung erhebliche Beträge auf den Wehrmachtkonto offen. Es sei also für die Wünsche der Norweger noch genügend Spielraum vorhanden" (se bilag 3).

I P.L. av 6.3.1944, som også er tilstillet RK, uttaler minister Prytz om denne samtale:

"Jeg satt etter konferansen igjen med et forstemmende inntrykk av at man i Reichsfinanzministerium tenkte seg muligheten av en utvikling i følgende retning: Hvis Tyskland tapte krigen, vilde det ikke kunne betale noe, og hvis det vant krigen, så var det spørsmål om det ville betale noe. Som bekjent refererte jeg dette mitt inntrykk for herr Ministerpresidenten som tok denne sak opp med Reichskommissar. Under samtalen med Reichskommissar ble - såvidt jeg vet - denne min tolkning uttrykkelig dementert av Reichskommissar. Det ble tvertimot fastslått at det offisielle tyske standpunkt er at våre utlegg for okkupasjonsmakten skal bli gjort opp i en eller annen form. Dette forutsetter at inntil sådant oppgjør finner sted, må våre utlegg bokholdermessig holdes for seg med sine bruttobeløp." (se bilag 5).

Den oppfatning som RK her muntlig har gitt uttrykk for, at de beløp som den norske stat etter krav fra RK har innbetalt på Wehrmachtkonto i Norges Bank ikke skal holdes utenfor ved sluttoppgjøret mellom Tyskland og Norge, synes imidlertid ikke å deles av Hauptverwaltung der Deutschen Reichskreditkasse. Statskassens innbetalinger er nemlig bare ført til avdrag på HDR's forskott i Norges Bank, uten samtidig å være godskrevet den norske stat, hverken av HDR eller - såvidt vites - av annen tysk myndighet, til tross for at Norges Bank i sitt brev av 24.6.1943 uttrykkelig gjorde oppmerksom på at Norges Banks fordring på HDR gikk over til det norske FTD. Tvertimot gjorde der Beauftragte for Norges Bank, Reichsbankdirektor Sattler innsigelse hos sjefdirektor Rygg mot denne passus i Norges Banks skrivelse. Se herom referat av sjefdirektor Ryggs samtale med Direktor Sattler den 25., 29. og 30.6.1943 (bilag 6), Norges Banks brev av 24.6.1943 til HDR (bilag 7) og HDR's svarbrev dat. 29.6.1943 (bilag 8).

Foranlediget ved RK's brev til Ministerpresidenten av 17.1.1944 om innbetaling av 1.000 mill.kr. for 1943/44, tok minister Prytz spørsmålet om avbetalingene på Reichskreditkassens forskott i Norges Bank opp i et

promemoria av 6.3.s.å. og konkluderte her med at Reichskreditkassens forskott i Norges Bank ikke bør gjeves til gjestand for nedbetalinger uten i forbindelse med et allmennelig oppgjør av de økonomiske mellomværender med det tyske rike som krigen har skapt.

Den norske stats innbetalinger til Norges Bank er en foranstaltning til motarbeidelse av inflasjonen. De innbetalte beløp bør derfor heller ikke krediteres Reichskreditkassens forskott, men foreløbig anføres på en sperret særkonto.

Dette P.M. ble levert Ministerpresidenten som tok saken opp med RK. Den 17.5.1944 hadde daværende kst. finansråd von Hirsch en konferanse med Senator Otte, hvorav fremgikk at denne syntes å ha misforstått FTD's forslag (se referat av samtalen, bilag 9).

Ultimo mai 1944 hadde Reichsbankdirektor Sattler en konferanse med sjef-direktør Rygg om denne sak, og sistnevnte underrettet FTD i brev dat. 1.6.1944 om denne samtale (se bilag 10).

Noe skriftlig svar på FTD's P.M. av 6.3.1944
kom ikke hverken til Ministerpresidenten eller til FTD.
Derimot fikk FTD følgende brev dat. 3.7.1944 fra RK (v/Senator Otte):

"Betr. Haushaltsbeitrag zur Senkung des Wehrmachtsskontos bei der Norges Bank.

Durch persönliches Schreiben vom 17.1.1944 hat der Herr Reichskommissar den Herrn Ministerpräsidenten gebeten, einen Beitrag zur Senkung des Vorschusses der Norges Bank in Höhe von 1 Milliarde Kr. zu leisten. Da das Rechnungsjahr 1943/44 abgelaufen ist, bitte ich nunmehr die Überweisung des Betrages auf das Konto der Hauptverwaltung der Reichskreditkassen bei der Norges Bank unter Verbuchung auf das Rechnungsjahr 1943/44 vorzunehmen."

Den 29.7.1944 besvarte kst. finansråd Elstad dette brev således:

"Minister Prytz er for tiden fraværende. Da han personlig har behandlet denne sak og de spørsmål som reiser seg i den forbindelse, vil den endelige besvarelse av Deres brev måtte utstå inntil han kommer tilbake.

Som en foreløbig foranstaltning har en idag - for å lette avslutningen av statsregnskapet og for enkle oversikten over statskassens stilling, uten å foregripe en endelig avgjørelse - anmodet Norges Bank om pr. 30. juni 1944 å overføre ett tusen millioner kroner (1.000.000.000 kr) fra statskassens foliokonto til en særkonto i Norges Banksbenevnt: "Finansdepartementets

mellomværende med Hauptverwaltung der Reichskreditkassen."
Kontoen blir sperret og kan bare disponeres i forbindelse med oppgjør av okkupasjonsmaktens forskott i Norges Bank.

En tilliator seg å imøtekomme herr Reichskommissars bekræftelse.

Gjenpart er sendt Ministerpresidenten.
Overrettelse til tysk vedlegges."

Den 2.8.1944 hadde minister Prytz en konferanse med Ministerpresidenten hvor bl. a. denne sak ble drøftet. I notat til denne konferanse heter det:
"Wehrmachtkonto - innbetaling av 1 milliard.

Jeg har forstått det slik at Reichskommissar ikke har gitt noe svar på Ministerpresidentens henvendelse angående Wehrmachtkontoen. Mitt P.M. til Ministerpresidenten angående denne sak dat. 6.3.1944 har såvidt jeg vet vært behandlet i RK, men noen henvendelse til FTD om saken eller noe svar hertil er ikke kommet.

Overleverer til orientering gjenpart av brev dat. 3.7.1944 fra RK, Wirtschaftsabteilung v/Senator Otte og gjenpart av fang. finansråd Elstads svar dat. 29.7.1944.

Jeg overleverer videre gjenpart av det brev som jeg nu har tenkt å sende til RK om saken og ber meddelt om Ministerpresidenten har noe å merke."

Dette utkast ble - etter hva minister Prytz har meddelt - rettet av Ministerpresidenten slik at det ble i overensstemmelse med hva Ministerpresidenten uttalte at Reichskommissar muntlig hadde erklært seg enig i. Det ble samme dag (2.8.1944) sendt fra FTD til RK.
Brevet er sålydende:

"I mars 1944 loverte jeg Ministerpresidenten et P.M. datert 6. mars 1944 om forholdet til Wehrmachtkontoen i Norges Bank. Ministerpresidenten tok deretter denne sak opp med Reichskommissar personlig.

Inntil en endelig avtale er truffet, har jeg som finansminister intet å merke til den midlertidige ordning som under mitt fravar er etablert ved Finansdepartementets ovennevnte brev av 29. juli 1944.

Da det var enighet mellom Reichskommissar og Ministerpresidenten om en deponering på sperret konto av de beløp som Finansdepartementet trekker inn for å sterilisere midler, gjenstår det kun å treffe avtale om vilkårene for deponeringen."

Den 13.9.1944 hadde minister Prytz en ny konferanse med Ministerpresidenten om denne sak. I notatene til konferansen heter det:

"Norges Banks utlegg til okkupasjonsmakten.

Den 29.7.1944 ble Reichskommissar og Norges Bank tilskrevet om at Finansdepartementet hadde overført en milliard (1.000.000.000) kr til en s rkonto i Norges Bank benevnt "Finansdepartementets mellomværende med Hauptverwaltung der Reichskreditkassen". I brev av 2.8. n.e. skrev jeg til Reichskommissar og erklarte meg enig

i at den midlertidige ordning med innbetaling på en særkonto, som var ordnet under mitt fravær, inntil videre kunne bli stående inntil der var truffet endelig avtale om hvordan posteringen av de innbetalte beløp skulle foretas, og hvordan innbetalingene skulle oppfattes.

Finansdepartementet har nu mottatt et brev fra Norges Bank med anmodning om bekræftelse på at den opprettede særkonto ikke kan disponeres av staten eller av Norges Bank til formål som ligger utenfor oppgjør av Wehrmachtkontoen, og samtidig forutsatt at det samme gjelder ved eventuell overføring til den opprettede særkonto av de tidligere innbetalinger på tilsammen to milliarder og femti millioner (2.050.000.000) kr.

Jeg har i den anledning og før Norges Banks brev besvares funnet grunn til å skrive til Reichskommissar som vedlagte gjenpart viser.

Jeg tør forespørre om herr Ministerpresidenten har noe å bemerke til at brevet sendes."

FTD sendte deretter RK følgende brev dat.

23.9.1944:

"I forbindelse med brever herfra av 29. juli og 2. august sistl. tillater en seg å meddele at Norges Bank har innberettet at den har opprettet en særkonto: "Finansdepartementets mellomværende med Hauptverwaltung der Reichskreditkassen" og at denne konto pr. 30. juni 1944 er kreditert 1.000 mill. kr., som av den norske stat er betalt til Norges Bank for budsjett-terminen 1943/44.

Som meddelt under muntlige konferanser finner Finansdepartementet det korrektest at også de tidligere innbetalinger på tilsammen 2.050 mill.kr., som er kreditert Reichskreditkassens konto i Norges Bank, debiteres denne og krediteres særkontoen, som deretter vil vise en saldo på 3.050 mill.kr. Der vil ved en slik endring i bokføringen bli bragt større klarhet i forholdet. En tillater seg å be meddelt om der er noe å bemerke fra Reichskommissars side til denne posteringens måte.

En tillater seg samtidig å bringe i erindring de 200 mill.kr. som i 1941 og 1942 er stillet til rådighet for Nordag som midlertidig lån. Herav inntar fremdeles 80 mill.kr. i Norges Bank. Det har muntlig gjentagende vært nevnt at dette lån vil bli gjort opp. En tillater seg å henstille at dette nå blir gjort. Beløpet vil herfra inntil videre bli kreditert særkontoen.

Som nevnt i departementets brever av 29. juli og 2. august sistl. vil særkontoen bli sperret og bare kunne disponeres i forbindelse med oppgjør av okkupasjonsmaktens forskott i Norges Bank."

Da RK ikke svarte noe på disse brever, gikk FTD ut fra at RK i prinsippet stiltiende godtok ordningen med en sperret separtakonto. I henhold hertil ble denne ordning omtalt som et faktum i en artikkel som daværende finansråd von Hirsch skrev for nasjonalverket "Det nye Norge". (se bilag 11, side 286 - 287). Artikkelen var på forhånd gjennomlest av Oberregjerungsrat Korff som ikke hadde noe å bemerke. Da minister Prytz ble kjent

med dette, ble forholdet omtalt som et fait accompli også i minister Prytz' avisartikkel "Finansledelse under det dirigerte valutasystem" i desember 1944 og derved gjort allmennlig kjent.

Først i brev fra RK (Regierungspräsident Dr. Koch) av 3.2.1945 stilet til FTD (se bilag 12) får FTD svar på brevene av 2.8. og 23.9.1944. Svaret er helt avvisende. Det anføres at innbetalingene av 1.000 mill.kr. påsærkontoen ikke er overensstemmende med Reichskommissars brev av 17.1.1944. "Inzwischen ist die Belastung des Kontos der Hauptverwaltung der Reichskreditkassen weiter gestiegen" - heter det. - "Ich bitte deshalb die Beteiligung des Norwegischen Staates an der Sicherung des norwegischen Raumes gegen den gemeinsamen Feind auch dadurch zum Ausdruck zu bringen, dass Sie das Guthaben des Sonderkontos von 1 Mia. Kr. dem Wunsche des Herrn Reichskommissars entsprechend auf das Konto der Hauptverwaltung der Reichskreditkassen überführen." Oppgjør av lånet til Nordag (og overførsel iallfall av de ca. 80 mill.kr. som står igjen på kontoen i Norges Bank, er avvist av Reichsminister der Finanzen.

II. Finansdepartementets betraktninger.

Det må ved henvendelse til RK bringes full klarhet over innbetalingenes rettslige natur.

A. Er innbetalingene å betrakte som avdrag på den tapende parts krigsskadeerstatning til seierherren (heri inkludert seierherrens okkupasjonsutgifter), og skal de som følge herav komme til endelig utgift for den norske stat ?

B. Eller er innbetalingene å betrakte som en riktignok okkupert men allikevel vennligsinnet nasjons avdrag på de felles-europeiske krigsutgifter, som - når disse engang gjøres opp - vil bli rettferdig fordelt mellom de nasjoner som må være med å betale disse utgifter ?

C. Eller skal innbetalingene bare anses som en monetær foranstaltning, en midlertidig sterilisering av ledige penger for å motvirke inflasjonen ?

I sistnevnte tilfelle er det helt klart at innbetalingene ikke skal posteres som endelig utgift

for den norske stat. Senator Ottos foran siterte uttalelser i brevet av 27.11.1942 og et par senere bemerkninger fra tysk side synes å tyde på at det er det siste alternativ (C) som er det riktige. Det er i allfall åpenbart riktig at innbetalingene anføres på en sperret særkonto og ikke krediteres HBR's forskottskonto i Norges Bank før det ved et endelig oppgjør er fastslått hva Norge skal betale.

Hvis det er alternativ B som er det riktige, må det være klart at avdragene ikke kan tas til endelig utgift i det norske statsregnskap, idet hvert land som her kommer i betraktning må være berettiget til ved sluttoppgjøret å operere med bruttotallene og ikke straffes på pungen fordi en ved hjelp av god finanspolitikk har lyktes å sterilisere betydelige midler under krigen. Såvidt skjønnes kan heller ikke okkupasjonsmakten - hvis alternativ B legges til grunn - kreve at disse beløp skal tas til endelig utgift og derved avskjære et norsk riksstyre adgangen til ved sluttoppgjøret å operere med bruttotallene.

Er det enighet om dette må konsekvensen være at det for Tyskland må være helt likegyldig om den norske stats innbetalinger til Norges Bank settes på en sperret særkonto eller krediteres Wehrmacht-konto. Pointet må være at den norske stat setter av så meget som mulig til senere dekning av den andel av de felles-europeiske krigsutgifter som måtte falle på Norge.

Uttrykkenheten i RK's siste brev av 3.2.1945 synes å støtte den oppfatning at det er alternativ B som er det riktige, idet RK der taler om "die Beteiligung des Norwegischen Staates an den Sicherung des norwegischen Raumes gegen den gemeinsamen Feind."

✓ RK's tidligere offisielle krav om innbetalinger viser imidlertid noe annet. Der tales i disse brever om "Entlastung", Beitrags^{er}leistung" eller "Abschlagszahlung" des norwegischen Staates an das Deutsche Reich auf die Ausgaben in Norwegen, der in Zusammenhang mit dem Kriege stehen." Det er meget som taler for at meningen med disse uttrykk er at innbetalingene skal være avdrag på Norges krigsskadeerstatning til Tyskland. Dette støttes også av HBR's og Reichsbankdirektor Sattlers avvisende holdning til Norges Banks underretning om at den del av Norges Banks fordring på HBR, som er dekket ved innbetalingen, går

over til den norske stat, som blir HDR's kreditor for beløpet, istedenfor Norges Bank.

Hvis det er så at Norge i Tysklands øyne er å betrakte som en slått fiende som skal betale krigsskadeerstatning til Tyskland og dekke okkupasjonsutgifter etter Haagerkonvensjonens regler, da, - og kun da -, er det etter FED's mening riktig å godskrive innbetalingene på HDR's forskottskonto i Norges Bank på en slik måte at de i HDR's regnskaper betraktes som endelige. Men sett fra norsk side må en også for dette alternativ inntil videre bokføre innbetalingene til utgift på en forskottskonto i statsregnska et og ta beløpene opp som et aktivum på statens balansekonto, inntil det ved et sluttoppgjør blir bestemt hva Norge skal betale.

Alt tatt i betraktning antar FED at de tyske myndigheter selv ikke er på det rene med om det er det i alternativ A eller det i alternativ B nevnte syn som skal danne det rettslige grunnlag for kravet om nedbetalinger på Wehrmachtkonto, og at det i alternativ C nevnte syn kun er brakt som en noe kamuflertønde undskyldning for de stadig stigende krav om nedbetalinger. Denne FED's oppfatning støttes også av det faktum at en aldri har kunnet få et klart formulert skriftlig svar på FED's anmodning i P.M. av 6.3.1944 om å få den uklarhet som hersker omkring disse innbetalinger brakt ut av verden, og det fremgår også av det faktum at de tyske myndigheter (Reichsfinanzministerium?) ikke synes å være villig til å gå med på den fra norsk side foreslåtte ordning med en sperret særkonto.

I Danmark var ordningen for regjeringens desisjon i august 1943 den at den danske stat setter inn på sperrede konti i Nasjonalbanken de midler den får inn ved sterilisering av overflødig kjøpekraft, og såvidt vites har danskene fremdeles denne ordning. Hvorfor kan da ikke Norge representert ved den nasjonale regjering få den samme ordning som de fremdeles har i Danmark ?

FED har i P.M. av 6.3.1944 sterkt fremhevet at det er av den største betydning for steriliseringsarbeidet at bankene og andre hvis støtte i dette arbeide er av betydning er klar over at steriliseringen av ledige midler og nedbetaling på Wehrmachtkonto ikke er synonyme begreper.

Skulde man nu etter tysk krav forlate den alminnelig kjente ordning med deponering på separatkonto og gå tilbake til den gamle tilstand at sterilisering av ledige mialer og nedbetaling på Wehrmachtkonto er synonyme begreper, så vil dette kunne få de alvorligste følger for FTD's steriliseringsbestrebelsar, selv om FTD følger samme finanspolitikk som nu.

Under de muntlige drøftelser som daværende finansråd von Hirsch har hatt med Senator Otte og Ober-regierungsrat Korff om ordningen med en sperret konto, har begge disse herrer uttalt at det norske standpunkt etter deres oppfatning er ensbetydende med at Norge ikke vil yde noe økonomisk bidrag til krigføringen nu under krigen. FTD forstår ikke dette syn hvor problemet synes stilt på hodet.

Norge har allerede ydet betydelig i form av alle de norske betalingsmidler som under garanti av den norske stat er stilt til disposisjon for okkupasjonsmakten. Problemet er ikke hva den norske stat skal betale for dette ansvar, det er allerede på det rene, men om og i hvilken utstrekning Tyskland i sin tid kan og vil sørge for refu-
sjon til Norge av de utlegg som Norge allerede har hatt. Spørsmålet er ganske enkelt: Er det nødvendig og hensiktsmessig ved nedbetaling på Wehrmachtkonto allerede nu under krigen å fastslå at forpliktelser svarende til nedbetalingene vil Tyskland iallfall ikke betale? Og er en slik tysk finanspolitikk i overensstemmelse med de tilsagn som der Führer har gitt Ministerpresidenten?

Det er i første rekke et utenrikspolitisk spørsmål, hvilket av de foran under A - C nevnte syn som skal legges til grunn når innbetalingenes rettslige karakter skal fastslås, og FTD antar at det vil være både heldigst og riktigst at Ministerpresidenten selv fører forhandlinger med de tyske myndigheter om dette spørsmål.

I et P.M. som ble sendt Ministerpresidenten med brev fra Finansministeren av 27.8.1942 (se bilag 13) og i P.M. av 3.11.1942 (se bilag 14) er det gjort rede for hvor lite rimelig det er at den norske stat skal belastes med så store okkupasjonsutgifter, og for den

fare for inflasjon som de store okkupasjonsutgifter og det stadig stigende seddelomløp medfører.

I de ca. 2 år som er hengitt siden det siste av disse P.W. ble skrevet, er stillingen selv sagt ytterligere forverret. Pr. 22.3.1945 er HØ's forskott i Norges Bank kommet opp i brutto ca. 11.398 mill.kr. Herav har den norske stat som foran nevnt overtatt 2.050 mill.kr., mens 1.000 mill.kr. er avsatt på sperret særkonto og 200 mill.kr. midlertidig stillet til rådighet for Hordag.

Fordelt pr. budsjettår stiller det samlede forbruk seg slik:

Budsjettermin.	Brutto forskott.
Beløp i mill. kr.	I gjennomsnitt pr. uke i mill. kr.
1939/40	250.3
1940/41	2.095.1
1941/42	2.694.3
1942/43	2.459.8
1943/44	2.415.2
1944/45	2.415.2
til 22.3.1945	1.484.0
11.398.7	44.4

Dette er imidlertid bare en del av den skade Norge har lidt under krigen og okkupasjonen. Statistisk Sentralbyrå har foretatt en beregning over de øvrige skader og er pr. 31. mars 1943 kommet til følgende tall:

Direkte ødeleggelser	ca. kr. 604.4 mill.
Krigsbytte o.lign.	" " 583.2 "
Rekvisisjoner	" " 1.702.2 "
Ekstraordinære utgifter	" " 159.5 "
	ca. kr. 3.049.3 mill.

Herav har de tyske myndigheter ved hjelp av forskottet i Norges Bank erstattet

" " 1.037.6 "

således at nettobeløpet blir ... ca. kr. 2.011.7 mill.

Forslottet og krigsskadene (netto) er altså tilsammen oppe i ca. 13.271.7 mill. kr. Men heller ikke dette er dessverre alt. Der er mange skader etter 31.3.1943, således bombeangrepene i Bergen og Oslo, evakueringen av Finnmark m.m. Når krigen er slutt og en endelig får en slags oversikt over alle ødeleggelser, kom-

mer en sikkert opp i meget høyere beløp.

Hertil kommer de tap vår handelsflåte har lidt. Regner en med at der er sonket 50% eller ca. 2 mill.t.d.w. til en gjennomsnittspris av ca. kr. 1.000 pr. tonn, har en bare på denne konto ca. 2.000 mill.kr.

At de samlede tap for vi er ferlig kan komme opp i en 20.000 mill. kr. eller kanskje mere, tør ikke være usannsynlig. Hva dette betyr for de økonomiske forhold i Norge med sine knappe 3 mill. innbyggere, får en idé om når en erindrer at den samlede formue pr. 31.12. 1939 var beregnet til ca. 9.678 mill.kr. og den samlede antatte inntekt i kalenderåret 1939 til ca. 3.087 mill. kr., samt at statsgjelden i de siste 10 år før krigen utgjorde ca. 1.500 mill.kr.

Som Ministerialrat Dr. Berger meget riktig har gjort oppmerksom på under konferensen 1.4.1943 kan et tap av disse dimensjoner meget vanskelig erstattes. "Die Überführung von Zahlungen von einem Land zum anderen" - heter det i Oberregierungsrat Korffs referat - "können nur durch Warenlieferung erfolgen, der dann keine sächliche Gegenleistung gegenüberstehe. Derartige Zahlungen verursachen daher eine Störung des normalen Handelsverkehrs die auch für das begünstigte Land seine Nachteile haben können."

Tyskland har også hatt ganske betydelige krigsutgifter i Norge utenom det som er dekket av norske betalingsmidler, i form av krigsmateriell og annet "Nachschub" som er innført til Norge fra Tyskland eller fra andre okkuperte land. Senator Otte har for ca. 1 år siden fortalt daværende finansråd von Hirsch at disse krigsutgifter oversteg Wehrmachtkontoens bruttoutvisende.

Når man tar i betraktning de veldige ødeleggelser som har funnet sted i de siste år og de kolossale krigsutgifter som et nyordnet Europa må bære etter krigen, må en - når en ser nøkternt på forholdet - formentlig regne med den bitre sannhet at hvert land stort sett selv må bære sin omkostninger ved krigen og gjennom arbeidssomhet og nøysomhet i en årrekke framover atter søke å opparbeide sin tidligere velstand.

Men Norge bør ikke rammes hårdere enn andre land. Det er derfor all grunn til påny å ta opp med RE spørsmålet om en reduksjon av Wehrmachts forbruk av

Stiftelsen norsk okkupasjonshistorie 2014
norske bettingsmidler, således som anført i P.M.ene av
27.8.1942 og 3.11.1942.

III. Konklusjon.

- 1) En nå ved henvendelse til Reichskommissar få brakt på det rene hvilken rettslig betydning innbetalingen på Wehrmachtkonto av de hittil innbetalte 2.050 mill.kr. har.
- 2) Det må videre bringes på det rene hvilken rettslig betydning som skal tillegges en eventuell overføring til Wehrmachtkonto av de 1.000 mill.kr. som nu står på sperret konto i Norges Bank.
- 3) Det må endelig bringes full klarhet over den rettslige betydning av at endel andre utgifter i samband med krigen som skyldes okkupasjonen, av hensiktsmessighetshensyn eller etter pålegg (anmodning) fra Reichskommissar er tatt til utgift på statsregnskapet under kap. 1173.
- 4) Det må være klart at Reichskommissar, som representant for okkupasjonsmakten, ikke kan bestemme at utgifter i forbindelse med okkupasjonen skal bæres av den norske stat som endelig utgift. Når det hele engang skal gjøres opp, må Norges representanter være berettiget til å operere med bruttotallene og ikke bare henvist til å operere med nettotallene.
- 5) Innbetaling på Wehrmachtkonto av de i pkt. 1 nevnte 2.050 mill.kr. er skjedd etter krav fra Reichskommissar som okkupasjonsmaktens øverste representant i Norge, og betyr etter FPD's oppfatning kun at Norges Banks fordring på Reichskreditkassen er gått over til den norske stat for den del av fordringen som er dekket ved innbetalingene. Overensstemmende hermed er disse 2.050 mill.kr. ført til utgift på en forskottskonto i statsregnskapet og tatt opp som et aktivum i statens balansekonto.
Det samme måtte i tilfelle gjøres med de i pkt. 2 nevnte 1.000 mill.kr., dersom disse skulde bli overført fra den sperrede separatkonto til Wehrmachtkonto overensstemmende med Reichskommissars krav.
- 6) Det bør henstilles til okkupasjonsmakten å akvisere ved den oppfatning som er kommet til uttrykk foran i punktene 4 - 5 og som konsekvens herav godta den fra norsk side foreslåtte ordning med deponering av midler på en

spærret konto i Norges Bank. FTD er villig til å diskutere enhver betingelse som fra tysk side måtte anses for påkrevet for å forhindre at de deponerte midler blir brukt til annet formål enn forutsatt, og for å sikre en hurtig overføring til Wehrmacht-konto i den utstrækning dette ved et endelig oppgjør skulle vise seg nødvendig.

7) Taper Tyskland krigen er det overveiende sannsynlig at det ikke kan betale - eller iallfall bare kan betale en brøkdel av - sitt ansvar overfor Norges Bank eller den norske stat.

Vinner Tyskland krigen må vi med den utvikling som krigen har tatt i det siste år, regne med at de samlede krigsutgifter (inklusive krigsskader) som må bæres av de land som kommer til å gå inn i et nyordnet Europa, kommer til å bli så store at Norges andel - selvom den blir beregnet på en måte som vi finner helt utrettferdig - vil bli så stor at vi forsiktigvis bør regne med at den bitre sannhet tilslutt vil bli at vi selv stort sett må bære de utgifter i forbindelse med krigen og okkupasjonen som okkupasjonsmakten måtte ha trukket i Norges Bank, eller som måtte være belastet det norske statsbudsjett.

Det er derfor all grunn til atter å ta opp med Reichskommissar spørsmålet om en nedsettelse av okkupasjonsutgiftene, slik som anført i P.N. av 27.8.1942.

8) Det bør overveies om ikke svarskrivelsen til RK bør konkludere med en oppfordring til RK om å få istand muntlige drøftelser mellom RK personlig og eventuelt representanter for der Führers Kanzlei og Reichsfinanzministerium på den ene side og Ministerpresidenten og eventuelt representanter for FTD på den annen side for å få brakt full klarhet over de foran i pkt. 1 - 6 nevnte forhold.

Oslo, den 24. april 1945.

Pu von Friesch.

Bilag i gjenparter:

- 1) Utskrift av Administrasjonsrådets noteprotokoll for møte 6.8.1940.
- 2) Brev dat. 15.3.1943 fra FTD til RK.
- 3) Referat av konferanse med Ministerialdirektor Dr. Berger 1.4.1943 i Reichsfinanzministerium, Aktenvernork av Oberregierungsrat Korff.
- 4) Referat av samme konferanse utarbeidet av daværende kst. finansråd von Hirsch.
- 5) P.M. av 6.3.1944.
- 6) Referat av sjefdirektor Rygge samtaler med Reichsbankdirektor Sattler 25., 29. og 30.6.1943.
- 7) Brev dat. 24.6.1943 fra Norges Bank til HDR.
- 8) Brev dat. 29.6.1943 fra HDR til Norges Bank.
- 9) Referat av daværende kst. finansråd von Hirsch' konferanse 17.5.1944 med Senator Otto.
- 10) Brev dat. 1.6.1944 fra Norges Bank til FTD.
- 11) Særtrykk av daværende kst. finansråd von Hirsch' artikkel i nasjonalverket "Det nye Norge."
- 12) Brev dat. 3.2.1945 fra RK til FTD.
- 13) P.M. av 27.8.1942.
- 14) P.M. av 3.11.1942.